

พหุเครือข่ายทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย: บทบาทและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ

Pluralistic Social Networking to Combat Fraud and Corruption in
Thai Society: Roles and Policy Recommendations for Action

นิภาพรรณ เจนสันติกุล^{*}
Nipapan Jensantikul^{**}

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การคอร์รัปชันในสังคมไทยและนำเสนอบทบาทของพหุเครือข่ายทางสังคมและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การคอร์รัปชันและความเชื่อมโยงกับบริบทของสังคม และทำการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิเคราะห์ พบว่า สถานการณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทยยังคงอยู่ในระดับสูงและมีรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เขียนจึงนำเสนอพหุเครือข่ายทางสังคมซึ่งเป็นรูปแบบการผสมผสานแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของพลเมืองและแนวคิดเครือข่ายระดับพื้นที่โดยผู้มีบทบาทในลักษณะที่หลากหลาย ประกอบด้วย ตัวแทนเยาวชน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา ตัวแทนจากสื่อมวลชน ตัวแทนจากองค์กรไม่แสวงหากำไร ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากอำเภอในแต่ละพื้นที่ และตัวแทนจากภาคเอกชน โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกฎหมาย ควรกำหนดความรับผิดชอบของการคอร์รัปชันและการลงโทษอย่างชัดเจน และควรทบทวนกฎหมายเพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 2) ด้านสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสื่อสามารถนำเสนอเนื้อหาข่าว แสดงความคิดเห็นโดยไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามแนวคิดการเมือง

บทความนี้

Received

29 กันยายน 2564

Revised

16 พฤศจิกายน 2564

Accepted

24 พฤศจิกายน 2564

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ดร.)

^{**} Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University (Ph.D)

แบบมีส่วนร่วม 3) ด้านการส่งเสริมธรรมาภิบาลและความโปร่งใส ทุกหน่วยงานควรยกระดับธรรมาภิบาล เพิ่มความชัดเจนในการปฏิบัติและลดความซับซ้อนของกรอบกฎหมาย เพื่อลดการใช้ดุลยพินิจ เน้นการบริหารอย่างโปร่งใส

คำสำคัญ: พหุเครือข่ายทางสังคม, คอร์รัปชัน, การทุจริตและประพฤติมิชอบ, เครือข่ายทางสังคม

Abstract

The objective of this article is to elucidate corruption in Thai society, present a potential role for pluralistic social networking in combatting corruption, and provide policy recommendations. Data were gathered from secondary sources in order to understand the phenomenon of corruption and its connections to the Thai social context, and a content analysis was conducted. The analysis found that there remains a high level of corruption in Thailand, and that corruption occurs in a variety of forms. The writer thus recommends pluralistic social networking, which is a response that combines a new public service orientation emphasizing citizen participation and area networking to, identify diverse players who can help combat fraudulent and corrupt activities. These players include youth and community representatives, as well as representatives from educational institutions, mass media, non-profit organizations, local government organizations, local districts, and the private sector. Three policy recommendations are presented: 1) A legal response should determine clear liabilities and penalties for corrupt activities, and laws should be reviewed in order to ensure that they are enforceable in an effective and appropriate manner according to current conditions. 2) Priority should be given to freedom of the press and people's participation so that the media is allowed to present the news, opinions can be expressed as long as human rights are not violated, and people's participation is encouraged in order to achieve participatory politics. 3) To promote good governance and transparency, all departments should enhance good governance, increase clarity of practice, and simplify the legal framework to reduce discretion and emphasize transparent management.

Keywords: Pluralistic social networking, corruption, social networks

บทนำ

ปัญหาการคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และมีระดับความรุนแรงมากขึ้น พิจารณาได้จากดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันโลก ประจำปี 2563 ที่ประเทศไทยมีคะแนนเท่าเดิม คือ 36 คะแนน เท่ากับปี 2562 อยู่ในลำดับที่ 104 จากประเทศที่เข้าร่วมการประเมินทั้งหมด 180 ประเทศ และประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 5 ของกลุ่มประเทศอาเซียน (โชคสุข กรกิตติชัย, ม.ป.ป., น. 1) แม้ว่าประเทศไทยจะมีมาตรการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับทุกหน่วยงานทุกระดับของประเทศแต่ผลการวิจัยหลายชิ้นกลับสะท้อนปัญหาให้เห็นว่าในทุกระดับของหน่วยงานมีการทุจริตคอร์รัปชันที่มีรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น 1) การทุจริตทางวิชาการ โดยงานวิจัยของธนพร แยมสุตา (2560, น. 177) ที่ทำการวิจัยเรื่องการทุจริตทางวิชาการ: ปัญหาที่บั่นทอนความเข้มแข็งของสังคม ได้สรุปลักษณะของการทุจริตไว้ 3 ลักษณะ คือ 1.1) การลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่อ้างอิง 1.2) การสร้างข้อมูลเท็จ การสร้างผลงานวิจัยเท็จ หรือการอ้างอิงเท็จ 1.3) การโกงหรือการทุจริตอื่นๆ เช่น การนำเสนอข้อมูลที่เป็นเท็จต่อผู้สอน การซื้อขายผลงานทางวิชาการ เป็นต้น 2) การทุจริตในระบบการศึกษา โดยงานวิจัยของพรอัมรินทร์ พรหมเกิด วรัญญา ศรีริน, อธิวัฒน์ ลอยวิวัฒน์ และเพิ่ม หลวงแก้ว (2562, น. 35-36) ที่ทำการศึกษารื่องการศึกษาเครือข่ายกลุ่มอิทธิพลซึ่งนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบของภาคการศึกษา พบว่า มีการทุจริตจากการจัดซื้อจัดจ้าง และการก่อสร้าง การทุจริตจากการจัดซื้อหนังสือ ตำรา วัสดุ และครุภัณฑ์ทางการศึกษา การทุจริตจากระบบบริหารงานบุคคลในรูปแบบต่างๆ และการทุจริตจากการรับนักเรียนเข้าสถานศึกษา 3) การทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยในงานวิจัยของ วิษณุพงษ์ โพธิพิรุฬห์ และอังศุธร ศรีสุทธิสะอาด (2563, น. 183)

ระบุว่าพนักงานส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานมานาน มีความนิ่งเฉยต่อการกระทำผิดภายในหน่วยงานของตนเอง มีความชินชาต่อปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน ทำให้พนักงานส่วนท้องถิ่นไม่อยากจะออกมาแจ้งเบาะแสเพราะเกรงว่าจะเป็นการทำลายชื่อเสียงของหน่วยงาน และอีกประการหนึ่งพนักงานส่วนท้องถิ่นที่เชื่อว่าตนจะถูกกลั่นแกล้งจากหน่วยงานจึงไม่ออกมาแจ้งเบาะแสไม่ว่าจะเป็นการแจ้งภายในหรือภายนอกหน่วยงานก็ตาม ในทางตรงกันข้าม ผลการวิจัยชี้ว่า หากเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนกลางมีความเชื่อว่าจะถูกกลั่นแกล้งจะมีแนวโน้มที่จะแจ้งเบาะแสไปยังหน่วยงานภายนอกเพื่อเลี่ยงปัญหากับคนในหน่วยงานเดียวกัน สะท้อนภาวะจำกัดของพนักงานส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีทางเลือกมากนักในการแจ้งเบาะแส ซึ่งจากงานวิจัยข้างต้น สะท้อนภาพของการทุจริตคอร์รัปชันที่ขยายวงกว้างไปจากเดิมที่ไม่ได้ปรากฏเพียงในระบบราชการไทย และส่วนใหญ่บุคลากรเพิกเฉยและไม่มีการแจ้งข้อมูลต่อสาธารณชน นอกจากนี้สิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมและการรับรู้ของสังคมไทย คือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากรายงานการศึกษาวិชาการของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในรอบระยะ 21 ปีที่ผ่านมา พบว่าประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวกรวดเร็วตามระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลข่าวสารที่ให้เปิดเผยได้เป็นการทั่วไปยังไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเท่าที่ควร และยังขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก ไม่รองรับกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ต้องการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก และจากผลการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 พบว่า ประชาชนมีการรับรู้พฤติกรรมด้านลบของข้าราชการทั้งในรูปแบบที่ประสบด้วยตนเอง รับรู้จากบุคคลอื่นบอกเล่ามาและจากสื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต

สื่อมวลชน โดยประมาณ 1 ใน 3 ของประชาชนยังมีการรับรู้พฤติกรรมด้านลบของข้าราชการ เช่น ความเป็นกลางทางการเมือง การใช้ทรัพย์สินทางราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตน การรับสินบน เงินใต้โต๊ะ การใช้อิทธิพลในการอนุมัติ อนุญาต การจัดซื้อจัดจ้าง การวิ่งเต้นหาเส้นสายเพื่อโยกย้าย/เลื่อนตำแหน่ง และการละเมิดศีลธรรม ขู้สาว เล่นการพนัน และยาเสพติด (เสาวณีย์ ทิพอด และคณะ, 2562, น. 76-77)

จากสถานการณ์ข้างต้นบ่งบอกถึงระดับความรุนแรงของปัญหาที่นับวันกลายเป็นวัฒนธรรมฝังรากลึกในทุกส่วนของระบบสังคม จึงเป็นที่มาของบทความวิชาการเรื่องพหุเครือข่ายทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย: บทบาทและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การคอร์รัปชันในสังคมไทยและนำเสนอบทบาทของพหุเครือข่ายทางสังคมและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สถานการณ์การคอร์รัปชันในสังคมไทย บทบาทหน่วยงานราชการและ มาตรการคอร์รัปชัน

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสังคมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและจากการศึกษาการจัดอันดับดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันขององค์กรสร้างความโปร่งใสนานาชาติ ได้สะท้อนให้เห็นว่าการคอร์รัปชันของประเทศไทยยังคงอยู่ในระดับสูง (ศิริวรรณ มนอัคระผดุง, 2555, น. 9) และมีรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ การฉกฉวยทรัพย์สินของรัฐบาลมาเป็นของครอบครัว การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การใช้อิทธิพลทางการเมืองหาผลประโยชน์จากตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น (นภร ศิวารัตน์ และภักดี โพธิ์สิงห์, 2561, น. 349) และหากพิจารณาลักษณะของการคอร์รัปชัน พบว่า มีความเชื่อมโยงกับอำนาจหน้าที่ที่แสวงหาค่าตอบแทนส่วนเกิน ทั้งนี้

อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งจึงมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการใช้อำนาจดุลยพินิจ (สืบสกุล เข้มทอง, 2561, น. 84)

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการกำหนดมาตรการไม่ใช้โครงสร้างเพื่อลดปัญหาการคอร์รัปชัน อาทิ การกำหนดกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม การปรับปรุงกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการตั้งหน่วยงานอิสระต่อต้านการคอร์รัปชันเพื่อทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบและต่อต้านการคอร์รัปชัน การกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของเจ้าหน้าที่ทั่วไปของรัฐ การกำหนดให้มีการเปิดเผย หรือแสดงรายได้และสินทรัพย์ของนักการเมือง และข้าราชการระดับสูง เป็นต้น แต่ผลการกำหนดมาตรการดังกล่าวยังไม่สามารถลดปัญหาการคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังคงปรากฏการทุจริตในทุกรูปแบบ ดังตัวอย่าง

1. การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ณัฏชนา พิชิตธนารัตน์ (2561, น. 72) ระบุว่ามีการทุจริตใน 2 รูปแบบ คือ 1) การทุจริตเลือกตั้งทางตรง ได้แก่ การซื้อเสียงโดยตรงและโดยอ้อม ด้วยกลวิธีที่หลากหลายในการใช้เงินซื้อเสียง 2) การทุจริตเลือกตั้งทางอ้อม มีกลวิธีต่างๆ เช่น การย้ายคนเข้ามาในเขตเลือกตั้ง การส่งผู้สมัครลงแข่งขันเพื่อตัดคะแนนการแจกลีขง การใช้อิทธิพลข่มขู่ และการโจมตีคู่แข่ง

2. การทุจริตภาษีอากรในลักษณะของเครือข่ายผลประโยชน์ร่วมกันเป็นกลุ่มอิทธิพล ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ (นักการเมืองและข้าราชการ) และนักธุรกิจ หรือบางกรณีก็มีเครือข่ายบริษัทเอกชนข้ามชาติร่วมด้วยที่ร่วมกันดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ที่อาจเป็นตัวเงินหรือประโยชน์อย่างอื่นโดยมิชอบ และด้วยเหตุที่ผู้มิรายได้สูงต่างก็ไม่ต้องการเสียภาษีจำนวนมาก จึงแสวงหาช่องทางหลีกเลี่ยงภาษีเพื่อให้จ่ายภาษีน้อยที่สุด (วัชรรา ไชยสาร และคณะ, 2561, น. 4)

3. การคดโกงที่มีทั้งแบบเจ้าหน้าที่รัฐและแบบชาวบ้าน การทำผิดกฎหมาย ความไม่โปร่งใส การให้และรับสินบนการทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ บัพพัตนาท้องถิ่นและงบจัดซื้อจัดจ้าง เช่น ระบบเงินทองหรือวังงาน การเสนอราคาในลักษณะสมยอมกัน แจ้งข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างเฉพาะกลุ่มของตนเองเท่านั้น การยืมชื่อผู้รับจ้างรายอื่น การปิดบังข้อมูลโครงการ การใช้เส้นสายในการคัดเลือกคน การรับสินบนในการแต่งตั้ง โยกย้ายหรือซื้อตำแหน่ง การยึดบัญชีและบัตรเอทีเอ็มของชาวบ้านเพื่อรับเงินจากโครงการ การใช้วัสดุก่อสร้างที่ไม่ได้คุณภาพ การปล่อยปละละเลยหรือรู้เห็นเป็นใจกับผู้รับจ้าง การดำเนินโครงการที่ไม่เกิดประโยชน์จริงและไม่ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน เป็นต้น (อภิสิทธิ์ ลิ้มยศ, 2562, น. 14)

4. การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง เช่น 1) กฎหมายที่ใช้ในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างมีช่องว่าง ได้แก่ กรณีของการลดวงเงินในการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้วิธีการจัดซื้อจัดจ้างเปลี่ยนแปลงไป หรืออีกกรณี คือ การใช้ดุลยพินิจในการเลือกผู้ประกอบการที่มีความสัมพันธ์หรือให้ประโยชน์กับตนในการเข้าเป็นคู่สัญญา เป็นต้น 2) การกำหนดราคากลางที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง คือ สูงเกินจริงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากส่วนต่างจากราคากลางที่กำหนด 3) การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์แบ่งเป็น 3 กรณี คือ 3.1) การทุจริตในรูปแบบของการสมยอมในการเสนอราคาหรือฮั้วประมูล 3.2) ผู้ประกอบการรับเหมาก่อสร้างมีการแบ่งเปอร์เซ็นต์ของรายได้ที่ตนจะได้รับให้กรรมการตรวจรับงาน และ 3.3) ผู้บริหารท้องถิ่นจะทำการแบ่งผลประโยชน์ให้แก่กันการเมืองในระดับชาติหรือข้าราชการจากส่วนกลางที่มีอำนาจในการกำกับดูแล 4) สภาพปัญหาการทุจริตที่เกิดจากการขาดกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ระบบการตรวจสอบ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ส่วนกลไกการตรวจสอบโดยสภาท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารก็ไม่สามารถนำมาใช้ตรวจสอบได้ เนื่องจากสมาชิกสภาส่วนใหญ่กลายเป็นพวกเดียวกับผู้บริหารท้องถิ่น (เกรียงไกร ปัญญาพงศธร, 2561, น. 58)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้นเป็นการสะท้อนภาพของการทุจริตที่มีอยู่ในทุกระบบของสังคม แม้ประเทศไทยจะมีการจัดตั้งหน่วยงานราชการเข้ามารับผิดชอบด้านการป้องกันและปราบปราม โดยมีบทบาทของหน่วยงานราชการและมาตรการคอร์รัปชัน ประกอบด้วย 1) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มีพันธกิจส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีค่านิยมให้สังคมเกิดค่านิยมต่อต้านการทุจริต 2) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) มีอำนาจหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนเพื่อดำเนินการไต่สวน และวินิจฉัยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 3) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีหน้าที่ตรวจสอบการเงิน ทรัพย์สิน การจัดเก็บรายได้ การจัดซื้อจัดจ้างว่ามีการดำเนินการที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยคุ้มค่า ได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีที่ใช้จ่ายของหน่วยรับตรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการทุจริตหรือปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง 4) ศูนย์ดำรงธรรมจัดตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย รับเรื่องเรียนและดูแลการไม่ได้รับความเป็นธรรมของประชาชนที่ได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ 5) ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตประจำกระทรวง (ศปท.) เป็นกลไกขับเคลื่อนแผนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และการส่งเสริมคุ้มครองจริยธรรมในส่วนราชการ 6) สำนักนายกรัฐมนตรี มุ่งเน้น

ความเป็นอยู่ของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐ ในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์การแจ้งเบาะแส การกระทำผิดกฎหมาย (นันทวุฒิ แดงอรุณ, 2563, น. 23)

ผลการดำเนินงานของหน่วยงานราชการตาม ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริต การป้องกันการต่อต้านการทุจริต และเสริมสร้าง ประสิทธิภาพการป้องกันและการต่อต้านการทุจริต เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและปราบปราม การทุจริตในทุกระดับของหน่วยงาน การส่งเสริม วัฒนธรรมสุจริต ผ่านหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับที่เด็ก ไทยทุกคนต้องเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อปฏิรูป “พลเมืองไทยในอนาคต” ให้มีความเป็นพลเมืองเต็มขั้น สามารถทำหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดี มีจิตสำนึกยึดมั่น ในความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย ส่งเสริมการนำระบบ เทคโนโลยีเข้ามาใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานและ ให้บริการข้อมูลดิจิทัลที่มีกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงาน การเข้าถึงข้อมูล รวมถึง ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้งบประมาณ ของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสร้างความโปร่งใส และลด การใช้ดุลยพินิจ โดยผลการดำเนินงานป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงใน ทิศทางที่ดีขึ้น แต่สถานการณ์การทุจริตของประเทศไทย กลับพบว่า แม้หน่วยงานต่างๆ จะมีการกำหนดมาตรการ และกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน แต่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่ ปี 2563 ถึงปัจจุบัน กลับมีจำนวนค่ากล่าวหาการทุจริต ถึง 15,282 กรณี (ไทยโพสต์, 2564, ออนไลน์) สะท้อน ให้เห็นว่าผู้ที่ทุจริตมีความเชื่อว่าผลที่ได้จากการทุจริต

มีคุณค่า มีมูลค่า และได้รับทันทีในปัจจุบันมีผลประโยชน์ มากกว่าบทลงโทษที่จะได้รับในอนาคตเพราะบทลงโทษ จะต้องพิจารณาจากหลายหน่วยงานและใช้ระยะเวลา ในการพิจารณานานอันเนื่องจากระเบียบ กฎหมาย ประกอบกับบทลงโทษไม่รุนแรงเพียงพอที่จะทำให้ผู้ที่ ทุจริตรู้สึกหวาดกลัว ประกอบกับมาตรการคุ้มครอง ผู้ให้เบาะแสดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนและการแจ้ง เบาะแสดังกล่าวมีความยุ่งยากซับซ้อนและยังไม่มีมาตรการใด ในการสร้างความเชื่อมั่นและให้ความคุ้มครองผู้แจ้ง เบาะแสดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ให้เบาะแสดังกล่าวกลายเป็น เหยื่อถูกคุกคาม ข่มขู่ และถูกกลั่นแกล้ง จึงส่งผลให้เกิด การเพิกเฉยและไม่อยากเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้ง เบาะแสดังกล่าว ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการทุจริต คอร์รัปชันได้ครอบงำและกลายเป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคมไทย ทุกระดับ

ในด้านการสร้างเครือข่ายชุมชน พบว่า มีการสร้าง เครือข่ายชุมชนที่ไม่ทนต่อการทุจริตและได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสดังกล่าว เพื่าระวัง และตรวจสอบ การทุจริตในระดับพื้นที่ผ่านโครงการ STRONG – จิตพอเพียงต้านทุจริต ซึ่งเป็นการจัดทำหลักสูตรอบรม ตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ยุทธศาสตร์ ที่ 1 “สร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริต” ได้มุ่งเน้นให้ ความสำคัญในกระบวนการปรับสภาพสังคมให้เกิด ภาวะที่ “ไม่ทนต่อการทุจริต” โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการ กล่อมเกลாதองสังคมในทุกระดับช่วงวัยตั้งแต่ปฐมวัย เพื่อสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต และปลูกฝัง ความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินการผ่าน สถาบันหรือกลุ่มตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลา ทางสังคม และได้กำหนดกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ ที่ 1 ปรับฐานความคิดทุกช่วงวัย ตั้งแต่ปฐมวัยให้ สามารถแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ ส่วนรวม กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการ กล่อมเกลาทองสังคมเพื่อต้านทุจริต กลยุทธ์ที่ 3

ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือด้านทุจริต และกลยุทธ์ที่ 4 เสริมพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนและบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อต่อต้านการทุจริต โดยมี 3 กลยุทธ์ ที่กำหนดให้ต้องดำเนินการจัดทำหลักสูตร บทเรียน การเรียนการสอน การนำเสนอ และรูปแบบการป้องกันการทุจริต รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้สำหรับทุกช่วงวัย ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 และกลยุทธ์ที่ 3 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ม.ป.ป., น. 1)

ผลการดำเนินโครงการ พบว่า 1) มีการจัดตั้งชมรม STRONG –จิตพอเพียงต้านทุจริตในทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อทำหน้าที่จับตามองและแจ้งเบาะแสการทุจริต รวมถึงปรับฐานความคิดปลูกฝังการคิดแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมในกลุ่มเด็กและเยาวชน 2) มีหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education) โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีหน่วยงานที่นำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้มากกว่า 38,000 แห่ง โดยผลการดำเนินโครงการสะท้อนถึงจำนวนหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เพิ่มขึ้นคู่ขนานกับรูปแบบการทุจริตคอร์รัปชันที่มีพัฒนาการตามสถานการณ์และบริบทโลก ซึ่งมีผลต่อการสื่อสารการสร้างเสริมสิ่งพิมพ์หรือนวัตกรรมที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มที่มีความหลากหลายในสังคมด้วยข้อจำกัดของการผลิตสื่อ ภาษาที่ใช้และกลไกที่จะนำไปใช้ในบริบทสังคมไทย สำหรับโครงการ STRONG – จิตพอเพียงต้านทุจริต เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งโดยหน่วยงานราชการ เน้นการให้ความรู้ ปลูกฝังการเสริมสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ต่อต้านการคอร์รัปชัน มุ่งเน้นในเรื่องการแยกแยะ ระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมให้กับประชาชนทุกระดับในพื้นที่

ใน พ.ศ. 2555 องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากการเริ่มภารกิจครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2554 ในชื่อ “ภาคีเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชัน”

มีองค์กรจากภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคการศึกษา และองค์กรระหว่างประเทศ เข้าร่วม 23 แห่ง ต่อมาใน พ.ศ. 2555 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) และได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิใน พ.ศ. 2557 ปัจจุบันมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 54 องค์กร โดยการรวมตัวกันมีที่มาจากเป้าหมายเดียวกันในการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน และการขับเคลื่อนงานผ่านการทำโครงการ

ดังนั้นมูลนิธิองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) จึงมีพันธกิจในการสร้างความน่าเชื่อถือให้องค์กรเป็นที่ยอมรับในฐานะ “ศูนย์กลางการขับเคลื่อนพลังสังคมเพื่อต่อต้านคอร์รัปชัน” ที่มีศักยภาพที่สุด สร้างเครือข่ายการทำงานทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ผ่านการกระจายงาน การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สร้างแนวร่วมการทำงาน สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้แนวทางการต่อต้านคอร์รัปชันดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและบังเกิดผลอย่างรวดเร็ว และส่งเสริมการสร้างต้นแบบที่ดีในสังคมทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล เน้นการทำงานติดตามตรวจสอบโครงการภาครัฐตามยุทธศาสตร์ 3 ป. คือ ปลูกฝัง ป้องกัน และเปิดโปง ทั้งนี้ มูลนิธิองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ACT Ai ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นโดยมีหน่วยงานรัฐที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนด้านข้อมูล ได้แก่ กรมบัญชีกลาง กรมพัฒนาธุรกิจการค้า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้แพลตฟอร์มนี้เป็นแพลตฟอร์มที่รวบรวมข้อมูลของโครงการรัฐไว้จำนวนมากกว่า 19.8 ล้านโครงการ นำมาแสดงผลโดยละเอียด และมีการนำเสนอที่เข้าใจง่าย เป็นแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับการตรวจสอบข้อมูลของโครงการรัฐ (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), ม.ป.ป., ออนไลน์)

สำหรับองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ จัดเป็น เครือข่ายระดับนานาชาติที่เกิดขึ้นจากกลุ่มพันธมิตรที่มี วิสัยทัศน์ร่วมกันในการต่อต้านการคอร์รัปชันระดับโลก เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการต่อต้าน การทุจริตตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา โดยองค์กร เริ่มดำเนินการภารกิจแรกเกี่ยวกับกฎหมายการทุจริต และการแจ้งเบาะแส ทั้งนี้เนื่องจากเล็งเห็นว่าการทุจริต คอร์รัปชันเป็นปัญหาทางกฎหมายอันสืบเนื่องจากการไม่ สามารถควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ได้ (Kimeu, 2014, p. 231) อย่างไรก็ตามแม้มีมาตรการทางกฎหมาย แต่กลับพบว่ามาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อ การต่อต้านการทุจริต หากไม่มีการดำเนินการมาตรการ ทางสังคมและการส่งเสริมความเข้มแข็งของประชาชน ในการมีส่วนร่วม การร่วมตรวจสอบ และการแจ้งเบาะแส เพิ่มขึ้นควบคู่กันไปด้วย

จากการศึกษาเอกสารและสถานการณ์ข้างต้น พบว่า แต่ละหน่วยงานแต่ละระดับมีความรู้ ความสามารถที่ แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นความสำคัญของความร่วมมือ การรวมตัวของผู้แสดงที่มีที่มาจากหลากหลายกลุ่ม การร่วมกันเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมิ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเป็นการทำงานร่วมกัน แบบเครือข่ายที่จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน ให้ดีขึ้น โดยดึงความรู้ ความสามารถและทรัพยากรของ แต่ละหน่วยงานมาใช้ เช่น ภาครัฐบาล ควรมุ่งเน้น การปราบปรามโดยใช้อำนาจทางกฎหมายและการออก นโยบายอย่างจริงจัง ภาคเอกชน ควรสนับสนุน งบประมาณและส่งเสริมการพัฒนาการใช้เทคโนโลยี ทันสมัยหรือนวัตกรรมใหม่สำหรับการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน และการประสาน เครือข่าย การทำงานร่วมกันโดยภาคประชาสังคม จากลักษณะดังกล่าวจึงเป็นที่มาหรือหลักการของผู้เขียน ในการนำเสนอแนวคิดเครือข่ายทางสังคม

แนวคิดเครือข่ายนโยบายและ การบริหารจัดการในเชิงเครือข่าย

พัฒนาการของแนวคิดเครือข่ายนโยบายและ การบริหารจัดการในเชิงเครือข่าย พบว่า เริ่มถูกกล่าวถึง ในฝั่งอเมริกาในปลาย 1970s โดยแรกเริ่มเรียกว่าแนวคิด เครือข่ายประเด็นนโยบาย หลังจากนั้นในฝั่งยุโรป Rhodes & Marsh (1992, p. 10) ได้นำมาอธิบายถึง เครือข่ายในระดับประเทศ ภูมิภาคและท้องถิ่น กล่าวคือ มีตัวแสดงนโยบายที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าหนึ่งและ การดำเนินนโยบายที่หลากหลายภายใต้ประเด็นนโยบาย เดียวโดยมีระดับความเหนียวแน่นระหว่างเครือข่ายของ ตัวแสดงที่ต่างกันจากที่มีความสัมพันธ์แบบหลวมๆ เรียกว่า “เครือข่ายประเด็นนโยบาย” ไปจนถึงการมี ความสัมพันธ์เหนียวแน่นและเปลี่ยนแปลงยากขึ้น เรียกว่าชุมชนหรือประชาคมนโยบาย (ปิยะพงษ์ บุชบงก์ และพบสุข ชำชอง, 2561, น. 117-118)

แนวคิดเครือข่ายนโยบายกลายเป็นกระแสหลักของ การศึกษาและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในแต่ละ ประเทศ ในยุโรปนำไปสู่การทบทวนปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ ภายใต้ หลักคิดนี้นโยบายสาธารณะไม่ใช่เรื่องที่จำกัดอยู่แค่เพียง เรื่องของนโยบายของรัฐบาลแบบเดิม แต่ฐานคิดนี้เน้นไป ที่การดำเนินนโยบายที่หลากหลาย โดยตัวแสดงนโยบาย หลายภาคส่วน การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับประเด็น นโยบายเดียวกัน ทั้งนี้ตัวแสดงต่างมีความอิสระต่อกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรเชิงนโยบาย เช่น งบประมาณ และข้อมูลข่าวสาร โดยที่ตัวแสดงเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียม ของทรัพยากร ความไม่เท่าเทียมของการเข้าถึงระบบ และกลไก และแม้ว่าจะมีข้อตกลงร่วมบางประการอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความขัดแย้งแฝงอยู่เช่นเดียวกัน อนึ่งแนวคิดเครือข่ายนโยบายมีความสำคัญเมื่อประเด็น

ปัญหาเชิงนโยบายมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเกินกว่าที่ตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งจะรับมือได้เพียงลำพัง (ปิยะพงษ์ บุขบงก์ และพบสุข ชำช่อง, 2561, น. 117-118)

เครือข่ายนโยบายสามารถถูกใช้เพื่อออกแบบโครงสร้างการปกครองแนวใหม่ที่ต่างไปจากโครงสร้างแนวตั้งแบบระบบราชการ และแนวนอนแบบระบบธุรกิจ คือจะเป็นโครงสร้างแนวนอนที่มีการร่วมมือจัดองค์กรกันเอง โดยภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาร่วมเจรจาและแก้ปัญหา รัฐบาลจึงเผชิญสามระบบพร้อมกัน คือ ระบบราชการ ระบบตลาด และระบบเครือข่ายซึ่งระบบสุดท้ายมีลักษณะเป็นการปกครองตนเองและต่อต้านการควบคุมของรัฐบาล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ใช้เครือข่ายนโยบาย เพื่อแสดงแบบแผนการโต้ตอบของผู้แสดง ในระบบย่อยของนโยบายจึงมีลักษณะหลากหลาย การแบ่งประเภทส่วนใหญ่อาศัยแนวคิดพหุนิยมที่เน้นบทบาทที่หลากหลายและการแข่งขันกันเองของผู้แสดง และแนวคิดบรรษัทนิยมที่เน้นความร่วมมือระหว่างผู้แสดงที่ศูนย์กลาง ซึ่งมีจำนวนไม่มาก (ณัฐฐา วิจินัยภาค, 2554, น. 128) โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงดำเนินไปโดยผ่านการเจรจาต่อรองข้อตกลงร่วมกัน กล่าวคือการเจรจาต่อรองหาข้อตกลงร่วมกันมีองค์ประกอบ คือ “การต่อรอง” เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรร่วมกันของแต่ละฝ่ายเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายให้บรรลุผลสูงสุด และ “การปรึกษาหารือกัน” เกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของแนวทางการประสานบทบาทซึ่งกันและกันในลักษณะที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย อย่างไรก็ตามการเจรจาปรึกษาหารือระหว่างตัวแสดงในเครือข่ายหนึ่งๆ อาจไม่นำไปสู่ “ฉันทามติที่เป็นเอกฉันท์” เสมอไปหากการเจรจาอยู่ภายใต้บริบทที่ตัวแสดงแต่ละฝ่ายต่างต้องการใช้อำนาจแข่งขันต่อกันอย่างเข้มข้น ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งและการเป็น

ปฏิปักษ์ในการทำงานร่วมกันโดยส่วนใหญ่ “การปฏิบัติ การร่วม” จึงเกิดขึ้นบน “ความเห็นพ้องกันเท่าที่ทุกฝ่ายยอมรับได้” นั่นคือ ทุกฝ่ายยอมรับข้อเสนอในเรื่องหนึ่งๆ ร่วมกันแม้ว่าแต่ละฝ่ายจะยังคงมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งไม่ลงรอยกันอยู่ (สุรินธร ชาณสมร, 2559, น. 10)

2. ใช้เครือข่ายนโยบายเพื่อเป็นเครื่องมือวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม วิเคราะห์แผนที่ซับซ้อนจากการโต้ตอบกันของผู้แสดงนโยบาย อาจใช้วิธีเชิงปริมาณศึกษาโครงสร้างและตัวชี้วัด เช่น ระดับการรวมอำนาจ การเชื่อมโยงกัน ความเข้มข้น ส่วนการแปลความอาศัยแนวคิดจากการวิจัยกลุ่มผลประโยชน์ (ณัฐฐา วิจินัยภาค, 2554, น. 128) ทั้งนี้กระบวนการทำงานของเครือข่ายดำเนินไปโดยระบบการกำกับดูแลตนเอง ความเป็นอิสระภายในขอบเขตที่จำกัดโดยหน่วยงานอื่นๆ ภายนอก กล่าวคือเครือข่ายมีความเป็นอิสระในการจัดระเบียบดูแลตนเองระดับหนึ่งไม่อยู่ภายใต้หรือเป็นส่วนหนึ่งของสายการควบคุมบังคับบัญชาใดๆ ไม่ยอมเข้าไปอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ของบทกฎหมาย และไม่ยอมอยู่ในกลไกการจัดระเบียบควบคุมของระบบตลาด เครือข่ายขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะหนึ่งๆ ภายใต้กรอบการกำกับดูแลตนเองซึ่งตั้งอยู่บนชุดความคิดของตนเอง ทรัพยากรของเครือข่าย และการปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายที่มีพลวัต ในขณะเดียวกันปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นก็อยู่ภายใต้ “กรอบการทำงานร่วมกัน” ที่เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์บรรทัดฐานการตระหนักรู้ร่วม ซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามการเจรจาต่อรองกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายดังนั้นการทำงานของเครือข่ายหนึ่งๆ จึงอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองและบริบทเชิงสถาบัน ซึ่งอาจส่งผลเอื้ออำนวยให้การกำกับดูแลตนเองของเครือข่ายดำเนินไปได้อย่างราบรื่นหรืออาจส่งผลจำกัดขีดความสามารถในการจัดการดูแลตนเองของเครือข่าย (สุรินธร ชาณสมร, 2559, น. 10)

พหุเครือข่ายทางสังคมกับการนำไปใช้ ในบริบทของประเทศไทย

จากแนวคิดเครือข่ายนโยบายและการบริหารจัดการ
ในเชิงเครือข่ายนำมาสู่การออกแบบพหุเครือข่ายทาง
สังคมอันเป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อ
เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อ
แลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และ
การร่วมกันทำงาน โดยเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย
องค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้
และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เครือข่ายทาง
สังคม สามารถจำแนกได้ 4 มิติ ดังนี้ 1) จำแนกตามพื้นที่
ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
จังหวัด ภาค และประเทศ 2) จำแนกตามกิจกรรมหรือ
ประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี
สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน
สิ่งแวดล้อม 3) จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทาง
สังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่ม
พระสงฆ์ธรรม เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่าย
สาววัดนักเรียน 4) จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือ
ความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือ
เครือข่ายตามแนวตั้ง คือ 1) เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็น
ช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายใน
เครือข่ายไม่เท่ากัน และ 2) เครือข่ายตามแนวนอน
เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายใน
เครือข่ายเท่าเทียมกัน (Kilduff & Tsai, 2003, pp. 4-8)

จากลักษณะข้างต้น ผู้เขียนวิเคราะห์และนำเสนอ
พหุเครือข่ายทางสังคมตามแนวนอนซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้
ความสำคัญกับการต่อต้านและปราบปรามการทุจริต

ด้วยการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตโดยทุกคนมี
บทบาทเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์
พหุเครือข่ายทางสังคมและการนำไปปฏิบัติในบริบทของ
ประเทศไทยยังคงมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างและ
การเปลี่ยนแปลงในบริบทของประเทศ เนื่องจากประเทศ
ไทยจะมีแนวทางนโยบายและการปฏิบัติที่มีต้นแบบทาง
ความคิดมาจากประเทศตะวันตก แต่ในทางปฏิบัติ
จริงการบริหารราชการในประเทศไทยยังคงเป็นแนวทาง
การบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิมที่คงความเป็นทาง
การ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ มีสายการบังคับบัญชา และมี
ลายลักษณ์อักษร

ดังนั้นพหุเครือข่ายทางสังคมของผู้เขียนจึงมี
ความแตกต่างจากเครือข่าย STRONG – จิตพอเพียง
ด้านทุจริตและเครือข่ายการทำงานของมูลนิธิองค์กร
ต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. พหุเครือข่ายทางสังคมเป็นเครือข่ายที่มีที่มาจาก
คนในสังคมที่มีความคิด ความเชื่อร่วมกันในการลด
การทุจริต โดยผสมผสานกับแนวคิดการบริการสาธารณะ
แนวใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของพลเมืองและแนวคิด
เครือข่ายระดับพื้นที่ โดยผู้มีบทบาทในการต่อต้าน
การทุจริตคอร์รัปชันมีความหลากหลาย ประกอบด้วย
ตัวแทนเยาวชน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนจากสถาบัน
การศึกษา ตัวแทนจากสื่อมวลชน ตัวแทนจากองค์กร
ไม่แสวงหากำไร ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ตัวแทนจากอำเภอในแต่ละพื้นที่ และตัวแทนจาก
ภาคเอกชน โดยผู้แสดงมีบทบาทแตกต่างกัน สรุปดัง
ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บทบาทของผู้แสดงในพหุเครือข่ายทางสังคม

ผู้แสดง	บทบาท
ตัวแทนเยาวชน (ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และ อุดมศึกษา)	เป็นผู้ให้ข้อมูลและเสนอแนวคิดการลดการทุจริตและมีส่วนร่วมใน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และร่วมกำหนดแนวทางการลดการทุจริต คอร์รัปชัน
ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา (โรงเรียนเอกชน โรงเรียนรัฐบาล วิทยาลัย อาชีวศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย)	เป็นผู้รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และแนวทางการลดการทุจริตคอร์รัปชัน และค้นหาต้นแบบที่ดี
ตัวแทนจากสื่อมวลชน	เป็นผู้นำเสนอข่าว สื่อสารข้อมูล เปิดเผยข้อมูลสาธารณะอันเป็นประโยชน์ ต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และแนวทางการลดการทุจริตคอร์รัปชัน
ตัวแทนชุมชน	เป็นผู้ให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนข้อมูล สนับสนุนการขับเคลื่อนในชุมชนเพื่อ สร้างความตระหนักและร่วมกันตรวจสอบในระดับพื้นที่
ตัวแทนจากองค์กรไม่แสวงหากำไร	เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และแนวทาง การลดการทุจริตคอร์รัปชัน
ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และแนวทางการลดการทุจริตคอร์รัปชัน และส่งเสริมความร่วมมือในระดับ ท้องถิ่น
ตัวแทนจากอำเภอในแต่ละพื้นที่	เป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และแนวทางการลดการทุจริตคอร์รัปชัน และส่งเสริมความร่วมมือในระดับ อำเภอและประสานงานกับจังหวัด
ตัวแทนภาคเอกชน	เป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และแนวทางการลดการทุจริตคอร์รัปชัน และส่งเสริมความร่วมมือกับ ทุกภาคส่วนตลอดจนให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์

จากตารางที่ 1 เป็นการสะท้อนบทบาทของตัวแสดง
ในพหุเครือข่ายทางสังคมที่เข้ามาร่วมกันในการป้องกัน
ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และลดการทุจริตคอร์รัปชัน
ซึ่งแต่ละตัวแสดงมีเครือข่ายระดับกลุ่มสอดคล้องกับ
สถานการณ์คอร์รัปชันที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง
ทั้งระบบและขยายวงกว้างไปในทุกอาชีพ (Jancsics &
Jávor, 2012, p. 75) โดยพหุเครือข่ายทางสังคมนี้
มีที่มาจากหลากหลายกลุ่มจะนำไปสู่การสร้างกลไก

การตรวจสอบในสังคม (Yomnak & Ruckchart, 2021,
p. 27)

2. รูปแบบการทำงานพหุเครือข่ายทางสังคม
แตกต่างจากเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานราชการ
ที่ขับเคลื่อนผ่านกลไกกฎหมาย กฎระเบียบและ
ความเป็นทางการซึ่งล่าช้าและไม่ทันต่อรูปแบบ
การทุจริตที่มีความแยบยลและซับซ้อนเชื่อมโยงกับ

กลุ่ม องค์กรที่มีหลายระดับด้วยการใช้อำนาจที่มีทั้งอำนาจตำแหน่งหน้าที่ และอำนาจที่มีตามกฎหมาย ดังนั้นพลังทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นเครือข่ายจะส่งผลให้สังคมสร้างสรรค์สิ่งใหม่และเกิดกลไกภาคประชาชนในการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน

3. กลไกพหุเครือข่ายทางสังคมเป็นกลไกที่สร้างและพัฒนาในทุกพื้นที่ของประเทศจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันเชื่อมโยงด้วยประเด็นปัญหาเดียวกัน เพื่อให้เกิดการขยายวงกว้างและมีกลไกตรวจสอบร่วมกันที่ชัดเจนคู่ขนานไปกับเครือข่ายการทำงานตามหน้าที่ของหน่วยงานราชการสอดคล้องกับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่มีฐานคติสำคัญ 3 ประการ คือ 3.1) การตระหนักถึงค่านิยมประชาธิปไตยและค่านิยมเชิงสถาบันที่เน้นประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3.2) การคำนึงถึงตัวแบบประชาสังคมและชุมชนเน้นให้ระบอบราชการลดการควบคุมอำนาจรัฐและหันมาแสดงบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารปกครองตนเอง เป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชน ชุมชนและองค์กรภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดดุลยภาพระหว่างการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความเป็นอิสระ และการลดขนาดของระบอบราชการส่งผลให้งบประมาณถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (วุฒิสภา ต้นไชย, 2557, น. 40) 3.3) แนวคิดมนุษยองค์การที่ให้ความสำคัญกับบทบาทการบริหารรัฐกิจที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (อลงกต สารกาล, 2562, น. 74; จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562, น. 64)

4. กลไกพหุเครือข่ายทางสังคมให้ความสำคัญกับคุณค่าของกระบวนการปฏิสังสรรค์ เปิดกว้างต่อการใช้อำนาจทางการเมือง/การต่อรองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยไม่ปล่อยให้การตัดสินใจอยู่ที่หน่วยงานใดหน่วยงานเดียว อันเนื่องมาจากปัญหาสังคมในยุคปัจจุบัน

มีลักษณะซับซ้อนและขยายขอบเขตออกไปเกินกว่าขีดความสามารถของภาครัฐที่จะจัดการได้และการทำงานภายใต้ระเบียบข้อบังคับที่เป็นทางการก่อให้เกิดการทำงานที่ล่าช้า ยึดติดในวิธีการไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์ ไม่เกิดการเรียนรู้ และไม่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และปรีดา วาณิชภูมิ, 2556, น. 183)

สรุปได้ว่า การทำงานของพหุเครือข่ายทางสังคมเป็นเครือข่ายการทำงานที่เชื่อมโยงกันด้วยประเด็นปัญหาในพื้นที่ สามารถทำงานได้อย่างอิสระไม่ยึดติดกับกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานราชการและขับเคลื่อนในพื้นที่ สามารถดำเนินการทั้งการพัฒนาและการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ในด้านการพัฒนาผ่านการส่งเสริมมาตรการทางสังคม สร้างการตระหนักรู้ในพื้นที่ และร่วมกันสะท้อนข้อมูลในพื้นที่หากในพื้นที่มีการทุจริตเกิดขึ้นและในด้านการต่อต้านการทุจริตเมื่อมีคดีทุจริตในพื้นที่จะทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ ผลการลงโทษของผู้กระทำผิดอย่างต่อเนื่อง ลักษณะของการทำงานเครือข่ายนี้จึงมีความยืดหยุ่นและปรับตามสถานการณ์และปัญหาในพื้นที่ ผู้แสดงในเครือข่ายสามารถเป็นผู้นำเครือข่ายและมีบทบาทบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างบทบาท ปฏิสัมพันธ์ และความเข้มแข็งของเครือข่ายผ่านมาตรการทางสังคม

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ

จากการวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ สถานการณ์การคอร์รัปชัน และบทบาทของพหุเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้กลไกการทำงานของพหุเครือข่ายทางสังคมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงาน และเพิ่มสมรรถนะขององค์กรอิสระในการตรวจสอบการทำงานของทุกระดับให้มีความโปร่งใส โดยสรุปข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านกฎหมาย

ควรทบทวนกฎหมายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และในกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่ละฉบับควรกำหนดความรับผิดชอบของการคอร์รัปชันและการลงโทษอย่างชัดเจน โดยกฎหมายเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต อาทิ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 126 127 และ 128 พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการมอบหมายให้เลขาธิการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้นแทนคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ, 2561, ออนไลน์) รวมถึงร่างพระราชบัญญัติการส่งเสริมและคุ้มครองประชาชนในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบหรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ชี้เบาะแสการทุจริต กล่าวถึง ข้อกำหนดของผู้แจ้งเบาะแสไว้หลายประการ อาทิ หากผู้แจ้งเบาะแสมิ้นำเรื่องหรือหลักฐานมามอบที่ศูนย์ประสานความร่วมมือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ตามมาตรา 30 หรือผู้แจ้งเบาะแสดินทางไปแจ้งความส่งข้อมูลหลักฐานให้สื่อมวลชน โพสต์หลักฐานผ่านโซเชียลมีเดียหรือจัดงานแถลงข่าวชี้แจงด้วยตนเองจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้ผู้แจ้งเบาะแสดูต้องเป็นสมาชิกเครือข่ายต้านทุจริตที่มีสมาชิกในเครือข่ายมากกว่า 15 คน รวมถึงต้องขอคำร้องจากรัฐก่อน และ มาตรา 20 ก.1 กำหนดให้เครือข่ายที่จะยื่นขอคำรับรองต้องมีสัญชาติไทยเท่านั้น กำหนดให้ผู้แจ้งเบาะแสดูเปิดเผยชื่อ ที่อยู่ สวนทางกับสิ่งที่ควรทำในการปกปิดตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส ให้มีความสำคัญกับ

หลักฐานที่นำมามอบให้มากกว่าการลงชื่อผู้แจ้งเบาะแสดูเป็นใครหรืออาศัยอยู่ที่ไหน (ไทยรัฐออนไลน์, 2564, ออนไลน์) ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวเป็นข้อจำกัดและสร้างเงื่อนไขที่ทำให้ผู้แจ้งเบาะแสดูดำเนินการได้ยากและไม่ได้รับการคุ้มครอง รวมถึงในทางสังคมผู้แจ้งเบาะแสดูอาจกลายเป็นผู้ที่สังคมจับจ้อง ถูกข่มขู่และเผชิญความเสี่ยงอย่างรอบด้าน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะทบทวนเงื่อนไข ข้อกำหนดให้สามารถคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสดูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ด้านสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชน

การให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Dimant & Tosato, 2018, p.336) โดยสื่อสามารถนำเสนอเนื้อหาข่าว แสดงความคิดเห็นโดยไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามแนวคิดการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่ยึดหลักพื้นฐานที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยมีส่วนร่วมทางการเมือง 4 ลักษณะ คือ 1) การเรียกคืนอำนาจโดยการถอดถอนหรือปลดออกจากตำแหน่ง หากปรากฏว่าผู้แทนใช้อำนาจโดยมิชอบทุจริต หรือประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องอำนาจที่ให้นั้นกลับคืนมา โดยการถอดถอนหรือปลดออกจากตำแหน่งได้ 2) การริเริ่มเสนอแนะ โดยประชาชนสามารถเสนอแนะนโยบายร่างกฎหมาย รวมทั้งมาตรการใหม่เองได้ หากตัวแทนประชาชนไม่เสนอหรือเสนอแล้วแต่ไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน 3) การประชาพิจารณ์ ในกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายหรือมาตรการใดก็ตามอันมีผลต่อสิทธิความเป็นอยู่หรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย สามารถที่จะเรียกร้องให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริงและผลดีผลเสีย ก่อนการออกและบังคับใช้กฎหมายนโยบายหรือมาตรการนั้นได้ และ 4) การแสดง

ประชมตติ ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญหรือการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน (วันพิชิต ศรีสุข, 2552, อ้างถึงใน นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2556, น. 51) ดังนั้นสื่อและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการสร้างกลไกการตรวจสอบการทุจริตในแต่ละระดับขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยสื่อมวลชนควรมีการปฏิบัติหน้าที่ได้โดยปราศจากการควบคุมหรือแทรกแซงโดยข้อจำกัดภายนอก ขณะที่ความรับผิดชอบเป็นเรื่องการปฏิบัติพันธกิจเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ตื้นนั้นจะต้องมีทั้งเสรีภาพและความรับผิดชอบอยู่ควบคู่กัน (วัชรจิรัฐติกาลกิจ, 2563, น. 128) ในขณะเดียวกันประชาชนควรมีการตระหนักในปัญหาการคอร์รัปชัน เข้าถึงข้อมูลและเข้ามามีส่วนร่วมในกลไกการตรวจสอบการทุจริตอย่างเป็นรูปธรรมอันเป็นการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ด้วยการเสริมพลังอำนาจของประชาชนและทำให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม (Joshi & Moore, 2004, p. 31; Vanleene, et al., 2015, p. 4; Mbate, 2017, p. 10)

3. ด้านการส่งเสริมธรรมาภิบาลและความโปร่งใส

ทุกหน่วยงานควรยกระดับธรรมาภิบาลเพิ่มความชัดเจนในการปฏิบัติและลดความซับซ้อนของกรอบกฎหมายเพื่อลดการใช้ดุลยพินิจ เน้นการบริหารอย่างโปร่งใสและส่งเสริมให้ภาคธุรกิจและเอกชนสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลภาครัฐในการสร้างนวัตกรรม (วรพรรณ เชื้อนคง, 2563, น. 150) มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงาน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการบริการสาธารณะทำให้

เกิดการสื่อสาร การกระจายความรู้ความเข้าใจระหว่างรัฐบาลและประชาชน การเข้าถึงบริการสาธารณะ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (ศุภกร ฉายถวิล และกฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์, 2561, น. 55) ดังนั้นการต่อต้านการคอร์รัปชันต้องมีการปรับทั้งระบบ การเพิ่มสิ่งจูงใจและค่าตอบแทน การกำหนดบทบาทหน่วยงานที่ต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างชัดเจน และการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง (Klitgaard, 1998, p. 6)

บทสรุป

การให้คุณค่ากับความเป็นพลเมืองและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีการสร้างพหุเครือข่ายทางสังคมที่มีความหลากหลายควรดำเนินการควบคู่ไปกับการส่งเสริมสมรรถนะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้มีความสามารถในการจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความปลอดภัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเป็นอิสระจากการเมืองเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการรณรงค์ การสร้างแนวทางการป้องกันแล้วยังควรผลักดันให้มีการปรับปรุงกฎหมายและกำหนดมาตรการการลงโทษที่มีความรุนแรงเพียงพอในการทำให้บุคคลระดับต่างๆ มีความยับยั้งชั่งใจเพื่อเลือกที่จะไม่ปฏิบัติทุจริตในหน่วยงาน อย่างไรก็ตามการทำให้ข้อมูลหน่วยงานราชการเป็นข้อมูลที่เปิดเผยและสามารถเข้าถึงได้ง่ายในยุคดิจิทัลจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างการรับรู้ของประชาชนในวงกว้างและทำให้ทุกภาคส่วนตระหนักและให้ความสำคัญกับการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกรียงไกร ปัญญาพงศธร. (2561). การคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย : ศึกษากรณี เทศบาลนคร. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ*, 5(1), 55-62.
- จุลศักดิ์ ชาญณรงค์. (2562). ความ “ใหม่” ของรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารสหวิทยาการ*, 16(2), 54-83.
- โชคสุข กรกิตติชัย. (ม.ป.ป.). *การลดลงของดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันของไทย ประจำปี 2563*. ม.ป.พ.
- ณัชชานุช พิชิตธนรัตน์. (2561). การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย : ฉบับ บัณฑิตศึกษา*, 7(1), 72-81.
- ณัฐธา วินิจนัยภาค. (2554). *นโยบายสาธารณะ: แนวทางในการศึกษาแบบสหวิทยาการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.
- ไทยโพสต์. (2564, 20 สิงหาคม). *ผะ! คอร์รัปชัน 15,282 กรณี ไม่เว้นแม้ภาวะวิกฤติโควิด*. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/113977>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564, 8 กรกฎาคม). *‘Whistleblower’ กฎหมายไทยช่วยอะไรผู้เปิดโปงความจริง ?*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2135651>
- ธนพร แยมสุตา. (2560). การทุจริตทางวิชาการ : ปัญหาที่บั่นทอนความเข้มแข็งของสังคม. *วารสารแพทยนาวิ*, 44(3), 175-181.
- นภธร ศิวรัตน์ และภักดี โพธิ์สิงห์. (2561). ทิศทางการคอร์รัปชันในประเทศไทย. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(2), 343-354.
- นันทวุฒิ แดงอรุณ. (2563). ‘คนไทย’ กับบทบาทในการขับเคลื่อนกลไกเพื่อแก้ไขกลโกง. *วารสารสำนักงาน ป.ป.ช.*, 20(74), 22-25.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2556). โครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะกับความเป็นพลเมือง. *วารสาร ศิลปศาสตร์*, 5(1), 49-62.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และพบสุข ชำช่อง. (2561). การให้ความสำคัญกับเครือข่ายในทางนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการ : มุมมองเชิงวิพากษ์และกรอบการวิเคราะห์สำหรับข้ามพ้นสัญญาณที่กลวงเปล่า. *วารสาร สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(2), 113-136.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, วรรณญา ศรีริน, อธิภัทร ลอยวิรัตน์ และเพิ่ม หลวงแก้ว. (2562). การศึกษาเครือข่ายกลุ่ม อิทธิพลซึ่งนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบของภาคการศึกษา. *วารสารวิชาการ ป.ป.ช.*, 12(1), 35-61.
- วรพรรณ เชื้อนคง. (2563). สร้างนวัตกรรมด้วยการใช้ประโยชน์จากการเปิดเผยข้อมูล (Open Data) ภาครัฐ. *วารสารตรวจบัญชีสหกรณ์*, 1(1), 150-152.
- วัชร จิรจิตกาลกิจ. (2563). ความสัมพันธ์ของเสรีภาพสื่อมวลชนกับการคอร์รัปชันในสังคมไทย. *วารสารนิเทศ ศาสตร์ปริทัศน์*, 24(1), 121-132.

- วัชรวิทย์ ไซสาร และคณะ. (2561). การศึกษากลุ่มอิทธิพลซึ่งนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบ (Organized Corruption) จำแนกตามภาคเศรษฐกิจ : กรณีศึกษาการทุจริตภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีศุลกากรในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- วิชญพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์ และอังศุธร ศรีสุทธิสะอาด. (2563). ราชการไทยไร้คอร์รัปชัน : การสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการแจ้งเบาะแสการทุจริต. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. (2555). สถานการณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทย. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 2(1), 1-9.
- ศุภกร ฉายถวิล และกฤษฎวรรณ โล้วชินทร์. (2561). เครื่องมือชี้วัดความโปร่งใสเว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. อินฟอร์เมชั่น, 25(2), 53-67.
- สมศักดิ์ สัมมาศีธรรม และปริดา วานิชภูมิ. (2556). การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ : ความหมาย และนัยสำคัญ. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง, 1(1), 183-214.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2561). กฎหมาย/ระเบียบ/ประกาศ. สืบค้นจาก https://www.pacc.go.th/index.php/home/view_content/45/1648
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). บทสรุปชุดหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- สืบสกุล เข้มทอง. (2561). พฤติกรรมการแสวงหาค่าตอบแทนส่วนเกินกรณีศึกษา : เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานีตำรวจ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 11(1), 77-92.
- สุนทร ชาญสมร. (2559). ความร่วมมือในแบบเครือข่ายกับโครงสร้างชุมชนแห่งการอยู่ร่วมกันและเข้าถึงได้ในอาเซียน กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร.
- เสาวณีย์ ทิพอด และคณะ. (2562). การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิการรับรู้ข่าวสาร การรับรู้การทุจริตผลกระทบและความเสียหายที่เกิดจากการทุจริตต่อประชาชน. วารสารวิชาการ ป.ป.ช., 12(2), 71-104.
- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). (ม.ป.ป.). เกี่ยวกับองค์กร ประวัติ. สืบค้นจาก http://www.anticorruption.in.th/2016/th/about1.php#about1_section
- อภิสิทธิ์ ลัมยศ. (2562). กลไกเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่น...เพื่อชุมชนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชัน. วารสารสำนักงาน ป.ป.ช., 19(72), 13-15.
- อลงกต สารกาล. (2562). บทวิเคราะห์การบริหารงานภาครัฐไทย : จากอดีตถึงปัจจุบัน. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 17(3), 47-78.

ภาษาอังกฤษ

- Dimant, E. & Tosato, G. (2018). Causes and Effects of Corruption : What has Past Decade's Empirical Research Taught Us? a Survey. *Journal of Economic Surveys*, 32(2), 335-356.
- Jancsics, D. & Jávör, I. (2012). Corrupt Governmental Networks. *International Public Management Journal*, 15(1), 62-99.
- Joshi, A. & Moore, M. (2004). Institutionalised Co-production : Unorthodox Public Service Delivery in Challenging Environments. *The Journal of Development Studies*, 40(4), 31-49.
- Kilduff, M. & Tsai, W. (2003). *Social Networks and Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kimeu, S. (2014). Corruption as a Challenge to Global Ethics : The Role of Transparency International. *Journal of Global Ethics*, 10(2), 231-237.
- Klitgaard, R. (1998). International Cooperation Against Corruption. *Finance & Development*, 35(1), 3-6.
- Mbate, M. (2017). Decentralisation, Governance and Accountability : Theory and Evidence. *Journal of African Democracy and Development*, 1(2), 1-17.
- Rhode, R. A. W. & Marsh, D. (1992). *"Policy Networks in British Politics" A Critique of Existing Approaches*. London: Oxford University Press.
- Vanleene, D., et al. (2015). *Benefits and Risks of Co-production : A Preliminary Literature Review*. Paper for the IIAS Conference on Co-Production of Public Services. The Netherlands: Nijmegen.
- Yomnak, T. & Ruckchart, S. (2021). Collaboration Network of Thailand's Anti-Corruption Organizations. *Southeast Asian Journal of Economics*, 9(1), 27-46.